

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.04.1991, sp. zn. 11 Tz 19/91, ECLI:CZ:NS:1991:11.TZ.19.1991.1

Číslo: 22/1992

Právní věta: V rámci rozhodování o trestném činu zanedbání povinné výživy podle § 213 tr. zák. musí soud při posuzování otázky, v jaké výši byl obviněný schopen plnit vyživovací povinnost, brát zřetel na všechna potřebná hlediska, včetně toho, zda se obviněný bez důležitého důvodu vzdal výhodnějšího zaměstnání nebo nějakého majetkového prospěchu (§ 96 odst. 1 zák. o rod.). Nestačí pouze zjištění, že obviněný je v současné době bez zaměstnání a pobírá jen příslušný příspěvek od státu.

Soud: Nejvyšší soud ČR

Datum rozhodnutí: 19.04.1991

Spisová značka: 11 Tz 19/91

Číslo rozhodnutí: 22

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Zanedbání povinné výživy

Předpisy: 140/1961 Sb. § 213

§ 214 94/1963 Sb. § 85 odst. 1

§ 96 odst. 1 195/1989 Sb. § 23

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Ke stížnosti pro porušení zákona, kterou podal generální prokurátor ČR, Nejvyšší soud ČR zrušil usnesení obvodního prokurátora pro Prahu 5 ze 17. října 1990 sp. zn. 1 Pv 2889/90 a tomuto prokurátorovi přikázal, aby věc znovu projednal a rozhodl.

Z odůvodnění:

Usnesením obvodního prokurátora pro Prahu 5 ze 17. 10. 1990 sp. zn. 1 Pv 2889/90 bylo podle § 172 odst. 1 písm. f) tr. ř. zastaveno trestní stíhání obviněného RNDr. L. O. pro trestný čin zanedbání povinné výživy podle § 213 odst. 1 tr. zák., kterého se měl obviněný dopustit tím, že od ledna 1990 do 15. 9. 1990 v Praze 5 ani jinde neplatil výživné na nezletilého L. O., nar. 20. 3. 1975, nezletilou K. O., nar. 14. 9. 1973 a Z. O., nar. 5. 11. 1969, ač tuto povinnost měl uloženou rozsudkem obvodního soudu pro Prahu 5 sp. zn. 5 P 4/84 ze dne 3. 3. 1989 v celkové částce 1550 Kčs měsíčně, přičemž nejméně od ledna 1990 žil ze sociální podpory poskytované Obvodním národním výborem v Praze 5 ve výši 1996 Kčs měsíčně a na děti neplatil ani poměrné výživné nejméně 100 Kčs měsíčně na každé dítě, takže za uvedenou dobu dluží nejméně 3000 Kčs, aniž si hledal náhradní zaměstnání, popř.

brigádnický poměr před nastoupením zaměstnání v profesi podle své kvalifikace. Toto rozhodnutí odůvodnil obvodní prokurátor tím, že podle § 214 tr. zák. zanikla trestnost činu.

Usnesení obvodního prokurátora nabylo právní moci 30. 10. 1990, to znamená uplynutím třídenní lhůty (§ 143 odst. 1 tr. ř.) od doručení opisu usnesení obviněnému; k tomuto doručení došlo se zřetelem k ustanovení § 63 odst. 2 tr. ř. 26. 10. 1990. Ve stížnosti pro porušení zákona je nesprávně uvedeno, že usnesení nabylo právní moci 2. 11. 1990. Na právní moc usnesení neměla vliv okolnost, že proti němu podala stížnost B. P., matka dětí, o jejichž výživné šlo. V řízení o trestném činu zanedbání povinné výživy podle § 213 tr. zák. proti obviněnému otci dětí není matka dětí osobou oprávněnou podat stížnost proti usnesení o zastavení trestního stíhání (k tomu viz č. 50/90 sb. rozh. tr.).

V šestiměsíční lhůtě od právní moci (§ 272 tr. ř.) podal generální prokurátor České republiky v neprospěch i ve prospěch obviněného proti usnesení obvodního prokurátora stížnost pro porušení zákona. V mimořádném opravném prostředku vytkl, že obvodní prokurátor o zastavení trestního stíhání rozhodl, aniž správně zjistil skutečný stav věci a aniž náležitě hodnotil důkazy. Generální prokurátor České republiky namítl, že pokud obvodní prokurátor vyřešil předběžnou otázku, tj. v jaké výši měl obviněný platit výživné vzhledem k ukončení pracovního poměru tak, že vycházel z výživného v částce 100 Kčs měsíčně na každé dítě, jednostranně vycházel z poměrů obviněného a nevzal v úvahu odůvodněné potřeby dětí. Generální prokurátor České republiky uvedl, že nebylo zjištěno, zda a jakou práci mohl odbor pracovních sil příslušného obvodního národního výboru obviněnému nabídnout a jakou mzdu mohl obviněný za takovou práci pobírat. Podle generálního prokurátora České republiky zůstala na druhé straně neprověřena obhajoba obviněného, že se bezvýsledně ucházel o zaměstnání u většího počtu organizací. V závěru stížnosti pro porušení zákona generální prokurátor České republiky navrhl, aby Nejvyšší soud České republiky vyslovil, že napadeným usnesením byl ve vytýkaných směrech porušen zákon ve prospěch i v neprospěch obviněného, aby zrušil napadené usnesení a aby dále postupoval podle § 270 odst. 1 tr. ř.

Nejvyšší soud České republiky přezkoumal podle § 267 odst. 1 tr. ř. na podkladě stížnosti pro porušení zákona správnost výroku napadeného usnesení, jakož i řízení, jež mu předcházelo, a shledal, že zákon byl porušen.

Podle obvinění, které bylo po zahájení trestního stíhání obviněnému sděleno podle § 169 písm. a) tr. ř., byl trestný čin zanedbání povinné výživy podle § 213 odst. 1 tr. zák. shledáván v podstatě v neplnění povinnosti obviněného platit výživné na tři děti s tím, že toto výživné bylo stanoveno soudem. Obvodní prokurátor rozhodl o zastavení trestního stíhání, aniž byl v přípravném řízení opatřen příslušný občanskoprávní spis ve věci, v níž ke stanovení výše výživného došlo. V přípravném řízení nebyl opatřen ani rozsudek, který měl být v této občanskoprávní věci vydán. Jeho existenci lze dovozovat jen z výpovědi obviněného a z výpovědi svědkyně B. P., matky dětí, o jejichž výživné jde. Zůstalo tedy neobjasněno, za jakých konkrétních poměrů na straně obviněného a na straně oprávněných dětí bylo výživné stanoveno. Zároveň tak chyběl podklad pro posouzení, zda a jak se tyto poměry změnily v době činu obviněného. Kromě toho v přípravném řízení nebyly opatřeny žádné důkazy, z nichž by bylo možno usuzovat na to, jaké jsou odůvodněné potřeby oprávněných dětí.

Okolnost, že obviněný byl v kritickou dobu bez zaměstnání a pobíral jen příspěvek před nástupem do zaměstnání podle § 23 vyhlášky č. 195/1989 Sb., nemá sama o sobě vliv na existenci vyživovací povinnosti obviněného k vlastním dětem podle § 85 odst. 1 zák. o rodině (zák. č. 94/1963 Sb. ve znění pozdějších zákonů). Proto i za těchto okolností přicházelo v úvahu, aby zaviněné neplnění této vyživovací povinnosti bylo při splnění všech zákonných podmínek posuzováno jako trestný čin zanedbání povinné výživy podle § 213 tr. zák.

Obvodní prokurátor v napadeném usnesení řešil jako předběžnou otázku podle § 9 odst. 1 tr. ř., jaké

výživné byl obviněný povinen platit v průběhu kritické doby na své děti. To, že se obvodní prokurátor necítil vázán rozhodnutím soudu o výši výživného, pokud toto rozhodnutí bylo vydáno v občanskoprávním řízení, zásadně není v rozporu se zákonem, avšak obvodní prokurátor byl povinen při posuzování naznačené předběžné otázky respektovat všechna zákonná hlediska rozhodná pro stanovení výše výživného.

Tato hlediska jsou upravena v ustanovení § 96 odst. 1 zák. o rodině. Podle citovaného ustanovení se při určení výživného přihlédne k odůvodněným potřebám oprávněného, jakož i k schopnostem a možnostem povinného. Přitom k schopnostem a možnostem povinného se přihlédne také, jestliže povinný se vzdá bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání nebo nějakého majetkového prospěchu.

Ohledně odůvodněných potřeb dětí obviněného neučinil obvodní prokurátor žádná zjištění a v přípravném řízení nebylo v tomto ohledu dokazování vůbec vedeno. Zejména nebylo spolehlivě zjištěno, zda děti nebo některé z nich jsou či nejsou výdělečně činné, zda se řádně připravují na budoucí povolání, např. studiem nebo v učebním poměru, jaké je v této souvislosti jejich hmotné zabezpečení, jaké jsou výdělkové a majetkové poměry matky, do jejíž péče byly svěřeny, atd.

Schopnosti a možnosti obviněného posuzoval obvodní prokurátor úzce a mechanicky jen podle okolnosti, že obviněný nebyl v kritickou dobu v pracovním poměru, byl veden v evidenci uchazečů o zaměstnání a pobíral příspěvek před nástupem do zaměstnání (§ 23 vyhlášky č. 195/1989 Sb.), jehož výše činila 1996 Kčs měsíčně. Obvodní prokurátor však nezkoumal, zda na straně obviněného nešlo o situaci, že se vzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání. Z obsahu spisu je patrné, že 12. 1. 1987 obviněný nastoupil zaměstnání u organizace Geofond Praha a že pracovní poměr s touto organizací ukončil 30. 9. 1989 dohodou. V přípravném řízení nebylo objasněno, jaké konkrétní důvody vedly obviněného k ukončení pracovního poměru dohodou, zda obviněný v době uzavření této dohody měl reálně zajištěno jiné zaměstnání, za jakých mzdových podmínek, jaké konkrétní možnosti nástupu do nového zaměstnání měl prostřednictvím odboru pracovních sil příslušného obvodního národního výboru, jakou konkrétní iniciativu k nástupu do nového zaměstnání vyvinul sám obviněný apod. Určité okolnosti vztahující se k ukončení pracovního poměru dohodou se sice naznačují v písemnosti založené ve spise, avšak tato listina není opatřena žádným podpisem, razítkem nebo jiným způsobem, z něhož by bylo možno zjistit, kdo tuto písemnost zpracoval, z jakých podkladů vycházel atd.

Z protokolu o výsledku obviněného a ze zprávy státního podniku Středokámen Praha vyplývá, že po ukončení pracovního poměru u organizace Geofond Praha byl obviněný zaměstnán od 1. 11. 1989 do 31. 1. 1990 u státního podniku Středokámen Praha. Žádnými důkazy však nebylo ověřeno, jaké práce se pracovní poměr týkal, jaké mzdy obviněný dosahoval, resp. mohl dosahovat, a z jakých důvodů byl pracovní poměr ukončen. Za účelem objasnění těchto okolností měla být opatřena především podrobná zpráva organizace, popř. měly být provedeny i další potřebné důkazy.

Z uvedeného je zřejmé, že ve výsledcích dokazování, jak bylo provedeno v přípravném řízení, obvodní prokurátor neměl spolehlivý podklad pro vyřešení předběžné otázky, jaké výživné měl obviněný platit se zřetelem k zákonným hlediskům uvedeným v § 96 odst. 1 zák. o rodině, resp. zda výživné stanovené soudem v občanskoprávním řízení nadále odpovídalo těmto hlediskům.

Obvodnímu prokurátorovi je třeba vytknout i to, že ačkoli napadeným usnesením rozhodl 17. 10. 1990, zabýval se jen obdobím do 15. 9. 1990 a neučinil žádné zjištění ohledně plnění vyživovací povinnosti obviněného ve vztahu k době od 15. 9. 1990 do 17. 10. 1990. Přitom i toto období, pokud by v jeho průběhu obviněný nadále zaviněně neplnil vyživovací povinnost, by bylo součástí skutku, který je předmětem trestního stíhání. Otázka, zda obviněný plnil nebo neplnil vyživovací povinnost, proto měla být zkoumána až ku dni vydání napadeného usnesení.

Obvodní prokurátor zastavil trestní stíhání obviněného z toho důvodu, že podle § 214 tr. zák. zanikla trestnost činu. Podle tohoto ustanovení trestnost zanedbání povinné výživy (§ 213 tr. zák.) zaniká, jestliže trestný čin neměl trvale nepříznivých následků a pachatel svou povinnost dodatečně splnil dříve, než soud prvního stupně počal vyhlášovat rozsudek.

V posuzovaném případě obvodní prokurátor aplikoval citované ustanovení na podkladě zjištění, že obviněný předložil doklad o zaslání částky 3000 Kčs svědkyni P. B. Toto zjištění však není dostačující pro posouzení všech podmínek zániku trestnosti, jak jsou vymezeny v § 214 tr. zák.

Především je třeba uvést, že z žádného důkazu nevyplývá, co bylo důvodem platby obviněného ve prospěch svědkyně B. P. K ověření okolnosti, že účelem této platby skutečně bylo zaplacení výživného na děti obviněného, měla být zejména vyslechnuta svědkyně B. P. Tato svědkyně měla být vyslechnuta i k tomu, zda uvedenou částku skutečně obdržela, jakož i k tomu, zda případně nešlo o platbu z jiného důvodu, než je výživné dětí. Zatím tedy nebylo zcela spolehlivě zjištěno ani to, že obviněný svou povinnost dodatečně splnil.

Navíc obvodní prokurátor neprovedl žádné důkazy směřující ke zjištění, zda čin neměl trvale nepříznivých následků, a touto otázkou se v napadeném usnesení vůbec nezabýval. Výslech svědkyně P. B. byl nezbytný také k prověření této podmínky zániku trestnosti.

Z uvedeného je zřejmé, že obvodní prokurátor rozhodl o zastavení trestního stíhání obviněného za situace, kdy na podkladě důkazů nebylo objasněno, zda obviněný se trestného činu nedopustil v jiném rozsahu, než z jakého obvodní prokurátor vycházel, a zda byly splněny všechny podmínky zániku trestnosti podle § 214 tr. zák. Zastavení trestního stíhání tedy bylo přinejmenším předčasné.

Tím, že obvodní prokurátor za uvedených okolností rozhodl o zastavení trestního stíhání, porušil zákon ve prospěch i v neprospěch obviněného v ustanoveních § 2 odst. 5, 6 tr. ř., která upravují postup orgánů činných v trestním řízení při zjišťování skutečného stavu věci a při hodnocení důkazů.

Ve stížnosti pro porušení zákona bylo namítáno, že zákon byl porušen v neprospěch obviněného tím, že nebyla prověřena jeho obhajoba o bezvysledné snaze najít zaměstnání u většího množství organizací. Neproověření této obhajoby nemělo v posuzovaném ohledu žádný význam, neboť obvodní prokurátor vycházel ze stavu, že možnosti a schopnosti obviněného k placení výživného byly představovány částkou 1996 Kčs, kterou obviněný měsíčně pobíral jako příspěvek před nástupem do zaměstnání. O porušení zákona v neprospěch obviněného by tu šlo pouze tehdy, pokud by obvodní prokurátor uvedenou obhajobu neproověřil a přitom by vycházel z toho, že obviněný mohl nastoupit do zaměstnání, v němž by dosahoval vyššího výdělku, než je výše příspěvku před nástupem do zaměstnání.

Porušení zákona též v neprospěch obviněného spočívalo v tom, že nebyly objasněny skutečnosti významné pro posouzení odůvodněných potřeb dětí (§ 96 odst. 1 zák. o rodině). Nebylo tedy zjištěno, zda případně nedošlo k zániku vyživovací povinnosti obviněného z důvodu, že děti, resp. některé z nich, již jsou schopny se samy živit (§ 85 odst. 1 zák. o rodině), resp. zda nebyly důvody k závěru, že obviněný měl platit výživné popř. v ještě nižší částce, než z jaké vycházel obvodní prokurátor.